

В. К. Кіптенко

Мальта

МАЛЬТА, Республіка Мальта (мальтій. Repubblika ta' Malta, англ. Republic of Malta) – острівна країна у Південній Європі. Знаходиться у центр. частині Середзем. моря, на Мальтій. архіпелазі, за 93 км на Пд. від Сицилії, за 288 км на Сх. від Тунісу та за 333 км на Пн. від Лівії. Площа 316 км². Насел. 429 344 особи (2015), переважно мальтійці. Освоєні лише 3 о-ви архіпелагу – М. (протяжність 27 км, шир. 15 км), Гоцо (протяжність 14 км, шир. 7,25 км) й частково Коміно (протяжність бл. 2 км). Посідає 5-е м. у світі та 2-е м. у Європі (після Монако) за густотою насел. (1432 осіб/км²). Столиця – Валетта (6,4 тис. осіб). Адм. поділ – 68 місц. рад (на о-ві М. – 54, на Гоцо – 14). Для ведення статистики виокремлюють 6 округів і 3 регіони (на о-ві М. – відповідно 5 і 2). Офіц. мови: мальтій. (розмовляють 90,1 % жит.), англ. (6 %); поширена італійська. 97 % насел. – католики. Грош. одиниця – євро (від 2008). М. – парламент. респ. За Конституцією 1964 (з подальшими змінами) законодавчу владу реалізує однопалат. парламент – Палата Представників (69 депутатів обирають на 5 р. на основі пропорц. представництва на всенар. виборах). Глава держави – президент (обирають на 5 р. депутати Палати Представників; від 2014 – М.-Л. Колейро-Прека), який призначає прем'єр-міністра (від 2013 – Дж. Мускат). Від 6 ст. до н. е. М. – володіння Карфагену, від 3 ст. до н. е. – Рим. імперії, від 395 – Візантії. У 870 завойована арабами (сучасна мальтій. мова походить від арабської, нині мальтійці використовують лат. абетку), за правління яких християни вільно сповідували свою релігію. Вони сплачували за це податок, але водночас були звільнені від грош. повинностей, які мали мусульмани. 1091 М. захопили нормани, які закріпилися на Сицилії. Згодом М. приєднано до Сицилій. королівства. 1530 імператор Карл V передав о-ви християн. рицар. ордену св. Іоанна Єрусалимського (див. Мальтійський орден). 1565 М. намагалися завоювати турки. У наступ. році після перемоги над ними мальтійці заклали Валетту. 1798 М. захопила франц. армія Наполеона Бонапарта, який скасував владу рицарів. 1800 Валетту окупували британ. війська. За умовами Париз. мирного договору 1814 М. відійшла до Великої Британії, яка перетворила її на власну колонію та військ.-мор. базу. 1947 М. одержала самоврядування. Від 1964 – незалежна країна. Нині М. – чл. ООН і Співдружності націй. Від 2004 – чл. ЄС, від 2008 – співдружності держав Шенген. договору. Узбережжя досить порізане, з числен. бухтами та зруч. гаванями. Мальтій. архіпелаг лежить на Мальтій. плато, між Євразій. і Афр. плитами. Тер. горбиста з терас. полями (найвища точка – та'Дмежрек; 253 м). Клімат субтропічний,

середземноморський; з м'якою зимою й теплим і жарким літом. Т-ра в січні коливається від +12–20 °С удень до +7–12 °С уночі. Літо посушливе, добова температура у серпні від +28–34 °С удень до +20–24 °С уночі. Середньорічна відносна вологість становить 78,5 %. Заг. кількість опадів 583 мм, більша частина випадає від жовтня до січня. На о-ві Гоцо – т. зв. Внутр. море (природ. феномен), яке зв'язане з зовн. морем вузьким тунелем. М. – одна з небагатьох «вічнозелених» тер. у Європі, але рослинність її досить бідна. На кам'янистих схилах – низькі чагарники, які часто утворюють живі огорожі. Зустрічаються окремі сосн. гаї, пінії й жорстколисті дуби. Росте багато шавлії, лавра та ромашки. У прибереж. водах – тунець, кефаль, макрель, скумбрія, пеламіда, сардіна, різноманітні молюски, дельфіни, середземноморський тюлень-монах. Із постій. видів птахів – чайки, славки, вівсянки, пересмішники, щурки. Навесні та восени на о-вах архіпелагу зупиняються перелітні птахи. Для їхньої охорони та збереження недоторканої природи створ. заповідники Гадіра та Сіма у пн. частині М. Існує 5 місць спостереження за птахами на М., по 1 – на Гоцо та Коміно. Діє нац. парк та'Алі. М. лише на 20 % забезпечує власні потреби у продовольстві, має обмежені водні та енергет. (крім знач. потенціалу соняч. енергії) ресурси. Є великі поклади вапняку. У структурі ВВП (2016 на душу насел. становило 37 891 дол. США) на сферу послуг припадає 65 %, на пром-сть – 33 %, на с. госп-во – 2 %. Функціонує розгалужена банків.-фінанс. система світ. значення. Під мальтій. прапором ходять бл. 1,4 тис. іноз. суден (4-е м. у світі); розвинений сектор транспорт. обслуговування (транзит. літаків і мор. суден). Щорічно М. відвідують понад 1 млн туристів. Працюють підприємства з виготовлення комп'ютер. і автомобіл. електродеталей, з друку папер. грошей, цінних паперів, біометр. паспортів, суднобуд., хім., фармацевт., швей. та ін. галузей. Вирощують овочі, фрукти. Насаджено великі площі виноградників. Основу тваринництва становлять свинарство та птахівництво. Гол. зовн.-торг. партнери: Велика Британія, Німеччина, Франція, Італія, США, Сингапур. Збудовано понад 2,2 тис. автомобіл. доріг. Провідні мор. порти: Валетта, Марсашлокк. Вищу освіту забезпечує Мальтій. університет з великою кількістю відділ., філій і представництв. Є низка відділ. іноз. університетів і мальтій. коледжів. М. – один з найбільших у світі центрів з вивчення англ. мови. До списку світ. спадщини ЮНЕСКО занесено 3 об'єкти на М.: столиця Валетта, мегаліт. храми (Джгантія, Хаджар-Кім, Мнайдра, Скорба, Таршієн, та'Хаджрат; 3,6–3 тис. до н. е.) та святилище Хал-Сафлієні (м. Паола; 2,5–3 тис. до н. е.). У поперед. списку ЮНЕСКО – мальтій. скелі між о-вами архіпелагу, Двейра (муніципалітет Сан-Лоуренц), цитадель (муніципалітет Вікторія; 16 ст.) та її лінії укріплень (19 ст.), рицар. укріплення навколо гаваней М. (16–18 ст.), Мдіна (однойм. муніципалітет; 1 тис. до н. е.), катакомби М. (3–7 ст.). Стародавні сади: Сан-Антон у Аттарді, Сади Лоуер й Аппер Баррака в Валетті, Бускетт у Рабаті, Са Мезон у гавані Марсамшетт; серед сучас. – китайський у Санта-Лючії, Незалежності у примор. частині Сліми. Туристів та дайверів приваблюють чисел. печери (Каліпсо, Ніну, Лазурне вікно), нори, гроти (Голубий та Шеррі), а також рештки кораблів і літаків, які лежать на мор. дні поблизу мальтій. узбережжя. Дипломат. відносини між Україною та М. встановлені 1992. Нині інтереси українців у М.

представляє посольство України в Італії, М. і Сан-Марино (Рим), мальтійців в Україні – посольство М. у Польщі (Варшава). 7 листопада 2012 у Києві відкрито Почесне консульство М. в Україні. Між М. і Україною налагоджено співпрацю у кількох сферах (туризм, охорона здоров'я, мор. судноплавство, фінанс. послуги, інформ. технології та ін.). 2008 в Україні з офіц. візитом побував Президент М. Е. Фенек-Адамі, який за визнач. внесок у розвиток укр.-мальтій. відносин відзначений орденом князя Ярослава Мудрого 1-го ступеня У верх. частині скульптур. композиції (бл. 1680) собору Іоанна Богослова у М. – фігура Великого магістра Мальтій. ордена Ніколо Коттонера, якого підтримують 2 фігури – запороз. козака й афр. невольника.

Фотоілюстрації

Рекомендована література

1. Правденко С. Козак із Мальти // Україна. 1990. № 45;
2. A. E. Baldacchino, E. Lanfranco, P. J. Schembri. Discovering nature in the Maltese Islands. Valletta, 1990;
3. Грицак Е. Н. Мальта. Москва, 2005.

Бібліографічний опис:

Мальта / В. К. Кіптенко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2018. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-65868>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).